

La vegetació de la Mare de Déu del Mont

Per Xavier Viñas Teixidor^(*)

Des del punt de vista geobotànic, el Mont és una muntanya eminentment mediterrània, en la qual el domini potencial correspon, de manera predominant, als alzinars (*Quercion ilicis*). Tot i això, també hi trobem petites representacions d'altres comunitats vegetals submediterrànies i atlàntiques, que aprofiten la humitat més elevada de l'obaga on s'acantonen i que contribueixen a donar al conjunt una pinzellada de diversitat. Aquestes comunitats són la roureda de roure martinenc, la pineda primària de pi roig (*Quercion pubescenti-sessiliflorae*) i la fageda (*Fagion sylvaticae*).

ELS ALZINARS (*QUERCION ILICIS*)

El domini de l'alzinar de terra baixa (*Viburno-Quercetum ilicis*) s'estén, pels solells, des de la part més baixa (els 350 m de Beuda) fins als 800 m (el nivell de Sant Miquel de Coma de Roure i del monestir de Sous), mentre que, pels obacs, s'enfila com a màxim fins als 650-700 m.

Formen part de l'alzinar de terra baixa força espècies termòfiles mediterrànies, les més importants de les quals són: *Pistacia lentiscus*, *Rhamnus alaternus*, *Viburnum tinus*, *Smilax aspera*, *Asparagus acutifolius*, *Rosa sempervirens*, *Osyris alba*, *Arbutus unedo*, *Clematis flammula* i *Juniperus oxycedrus*.

Aquest alzinar s'estableix sobre tots els substrats, fins i tot sobre els guixos que afloren prop de Beuda, al vessant obac entre el Montcal i el puig de Cantallops, on els sòls són profunds i rics i permeten el desenvolupament d'un alzinar de terra baixa normal (*Viburno-Quercetum ilicis pistacietosum*). Això és possible tant per la considerable pluviositat de la zona (uns 800 l/m² anuals a Maià de Montcal) com pel fet que aquests sòls solen estar en parts baixes de vessants i reben aportacions de les margues, les calcàries o els conglomerats que tenen a sobre.

Fins i tot, a les parts més humides del territori, l'alzinar es presenta en una variant humida, el *Viburno-Quercetum ilicis viburnetosum lantanae*, en la qual es

* c/ Sud, 6, 17244, Cassà de la Selva. xvinas@xtec.cat

fan una sèrie d'espècies submediterrànies o medioeuropees que hi tenen una gran rellevància, com són *Buxus sempervirens*, *Viburnum lantana*, *Ligustrum vulgare*, *Acer campestre*, *Coronilla emerus*, *Cornus sanguinea*, *Hepatica nobilis*, *Vicia sepium*, *Clematis vitalba*, *Euphorbia amygdaloides*, *Daphne laureola* i *Fragaria vesca*.

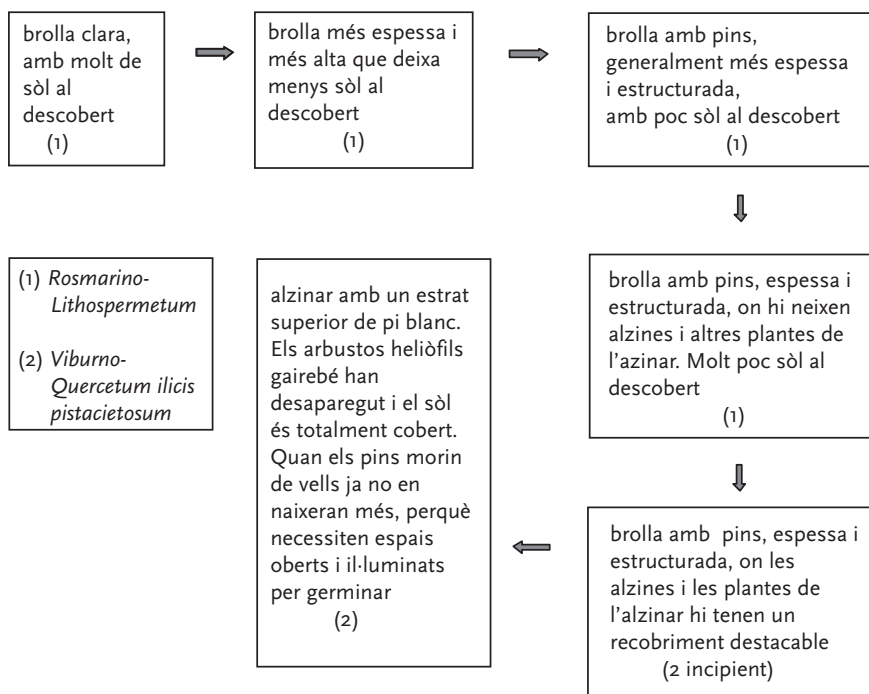
Als contraforts meridionals de la muntanya del Mont més propers a la plana del Fluvià, l'alzinar ha estat alterat i substituït per una brolla mediterrània seca de romaní i bruc d'hivern (*Rosmarino-Lithospermetum*) que duu un estrat superior clar de pi blanc (*Pinus halepensis*) i, amb molta menys quantitat, de pinassa (*Pinus nigra* subsp. *salzmanii*) i recobreix el sòl en menys d'un 50%. Vista de lluny, aquesta pineda ressalta clarament en el paisatge com una franja estreta de color verd clar que s'estén per dessota del verd fosc de l'alzinar, amb la particularitat que el contacte entre ambdues formacions és, pràcticament, una línia neta, que sembla tirada a plom a quasi 500 m d'altitud. A l'Alta Garrotxa, aquesta és l'altitud màxima assolida per les masses de pi blanc, un arbre termòfil que no pot assolir a la zona altituds superiors. El *Rosmarino-Lithospermetum* és una comunitat arbustiva integrada majoritàriament per

Aspecte de la recuperació de l'alzinar de terra baixa (Viburno-Quercetum ilicis pistacietosum) prop de Segueró. Sota els pins de grans dimensions que es veuen al fons, l'alzinar ja s'hi ha refet del tot. Últim estadi de la successió.

plantes termòfiles com *Rosmarinus officinalis*, *Erica multiflora*, *Stachelina dubia* i *Globularia alypum*.

En alguns punts d'aquesta zona, la brolla presenta una maduresa i una estructura tan exquisides que mereixen ser esmentades. El seu aspecte és esplendorós, i permet copsar perfectament la successió normal cap a l'alzinar potencial: aquestes brolles de romaní i bruc d'hivern amb estrat arbori de pi blanc es van transformant de mica en mica en un alzinar. Les etapes per les quals passa aquesta successió són les següents:

Aquesta seqüència pot ser més o menys ràpida segons les condicions d'humitat generals de l'indret on es trobi la brolla, però la humitat ajuda molt a restablir el bosc potencial. És per això que a les fondalades i als vessants obacs el trànsit brolla → alzinar sol ser més ràpid que als vessants solells, perquè en aquests darrers la humitat de què disposen les plantes, encara que sigui només a causa de la menor insolació, hi és més baixa.

Val a dir que, als contraforts orientals, des de Segueró fins al puig Morrell i els plans de Can Serra de Cabanelles, és la pinassa (*Pinus nigra* subsp. *salzmannii*) la que domina l'estrat arbori de les brolles.

La part de la plana propera a Beuda ha estat extensament ocupada per camps de conreu, i l'alzinar només el trobem resseguint els pendents inclinats del clot de l'Estrada i de la vall de les Palanques.

En algunes fondalades, l'alteració de l'alzinar porta a l'establiment de bardisses (*Rubus-Corietum*).

Als rasclers, la recuperació de l'alzinar és molt lenta, i passa per estadis més o menys estacionaris de garriga (*Quercetum cocciferae*), en els quals el garric (*Quercus coccifera*) fa masses denses i gairebé impenetrables. La garriga és molt poc freqüent a l'Alta Garrotxa, on queda limitada als rasclers del solell i de la part oriental de la muntanya del Mont, fent petits retalls en mosaic amb l'alzinar. En altitud, arriba pràcticament fins a la Miranda, a uns 780 m. La garriga es presenta com un mantell dens de garric (*Quercus coccifera*) d'una altura mitjana (1-2 m) i relligat per algunes lianes, com *Smilax aspera* i *Clematis flammula*. Normalment, en sobresurten alguns arbusts i herbes altes, com *Rhamnus alaternus*, *Pistacia lentiscus*, *Juniperus oxycedrus* o *Euphorbia characias*, i, sovint, entremig del garric, hi ha, esparsos, altres arbusts baixos, com *Dorycnium pentaphyllum* i els mateixos *Rosmarinus officinalis* i *Erica multiflora* de les brolles properes.

A les clarianes del *Viburno-Quercetum ilicis* també hi podem trobar prats secs de jonça (*Aphyllanthion*), però aquesta és una comunitat més freqüent al domini de l'alzinar muntanyenc.

En pujar d'altitud, el *Viburno-Quercetum ilicis* és substituït per l'alzinar muntanyenc amb tortellatge (*Asplenio adianti-nigri-Quercetum ilicis ligustretosum vulgaris*), que, pel solell, arriba ben bé fins a la carena de la muntanya i assoleix els 1.120 m al santuari del Mont, però, en canvi, pels obacs més humits, només arriba als 500-600 m, perquè és desplaçat fàcilment per la roureda de roure martinenc i la fageda.

En aquest alzinar, hi manquen pràcticament totes les espècies termòfiles de l'alzinar de terra baixa i, en canvi, hi són abundants *Buxus sempervirens*, *Viburnum lantana*, *Vicia sepium*, *Prunella grandiflora*, *Euphorbia amygdaloides*, *Daphne laureola*, *Cornus sanguinea*, *Coronilla emerus* i *Hepatica nobilis*.

La degradació de l'alzinar muntanyenc porta no pas a una brolla termòfila de romaní, sinó a un prat sec de jonça (*Plantago-Aphyllanthetum monspeliensis*), que és un prat sec i arranat que fa de bon pasturar per al bestiar oví. Hi dominen les herbes i les petites mates mediterrànies, com la jonça (*Aphyllanthes monspeliensis*), *Coronilla minima*, *Teucrium polium*, *Argyrolobium zannonii*, *Lavandula latifolia* i moltes altres que fan una pastura densa però força rasa. I a principis de primavera, quan encara el conjunt té un color brunenc, hi sol fer acte de presència el narcís (*Narcissus assoanus*), que escampa arreu les seves particulars flors grogues i petites.

Aquest prat és extraordinàriament estès a tota l'Alta Garrotxa, des dels 150 als 1.400 o 1.500 m d'altitud. Es fa, sobretot, als dominis de l'alzinar muntanyenc i de la roureda de roure martinenc, i podríem dir que, fora dels indrets més humits o més elevats i freds, és "el prat" per excel·lència a l'Alta Garrotxa, de manera que el trobem arreu, fent, de vegades, conjunts d'una bellesa i una sobrietat extraordinàries. Però aquest prat se sol mantenir si hi ha pastura, i quan no n'hi ha sofreix una evolució que el porta altra vegada fins a l'alzinar muntanyenc potencial. Tot i això, a sobre d'Espinau, al solell de la Tossa, hi suporta una coberta esparsa de pi roig.

LA ROUREDA DE ROURE MARTINENC I LA PINEDA PRIMÀRIA DE PI ROIG (*QUERCION PUBESCENTI-SESSILIFLORAE*)

A l'obaga de la muntanya del Mont i de les muntanyes veïnes, les condicions ambientals són completament diferents, i això fa que la vegetació també canviï. Entre el Castellot de Falgars i el camp del Bac, hi ha una roureda de roure martinenc (*Buxo-Quercetum pubescentis*) molt ben constituïda, però que queda acantonada a la part NE de la muntanya, aproximadament entre Falgars i el camp del Bac. Als massissos propers, aquesta roureda s'estén per l'obaga del Malveí, entre els 500 i els 900 m, i pel massís de la Tossa d'Espinau, on, des de les parts més altes, baixa fins els 900 m pel solell i fins molt més avall per l'obaga.

La peònia és una planta amb flor molt vistosa que viu a la pineda primària de pi roig del Mont i en altres zones elevades de l'Alta Garrotxa, sobretot en el domini de fagedes i rouredes.
Foto: Mirian Villar.

Vista de l'interior de la roureda de roure martinenc amb boix (*Buxo-Quercetum pubescentis*) del turó de Montosa.

La roureda de roure martinenc amb boix (*Buxo-Quercetum pubescentis*), es presenta amb un estrat arbori dominat pel roure martinenc (*Quercus humilis*), i al seu interior hi abunden significativament les espècies aimants de la humitat, entre les quals hi ha arbres i arbrets, com *Acer opalus*, *Fraxinus excelsior*, *Corylus avellana*, *Juniperus communis*, *Acer campestre*, *Betula pendula*, *Ilex aquifolium* o *Prunus avium*, i també alguns arbusts i plantes herbàcies, com *Cornus sanguinea*, *Viburnum lantana*, *Daphne laureola*, *Brachypodium sylvaticum*, *Fragaria vesca*, *Euphorbia amygdaloides* o *Vicia sepium*. Val a dir que, a l'obaga del Mont, de boix n'hi ha poc, però, en canvi, és abundant a les rouredes i fagedes dels massissos veïns.

El pi roig (*Pinus sylvestris*) és un arbre que viu molt bé en els terrenys calcaris un xic humits, i per això és molt freqüent a tota l'Alta Garrotxa. Però gairebé sempre es comporta com una espècie oportunista, que té un creixement ràpid i per això pot envair amb certa facilitat comunitats de regeneració més lenta, com els alzinars, les rouredes o les fagedes, en les quals arriba fins i tot a substituir l'estrat arbori. A més, ha estat una espècie molt afavorida per l'home. Això explica que les rouredes culminals del pla del Vi i la Tossa d'Espinau estiguin dominades, en realitat secundàriament, pel pi roig, que dona als extensos boscos d'aquestes contrades elevades la fesomia de pineda.

Només, en comptadíssimes ocasions, el pi roig constitueix a l'Alta Garrotxa una pineda natural: sobre calcàries dures, en baguenys molt inclinats i per sobre dels 900 m d'altitud. Trobem aquesta mena de pineda primària de pi roig (*Primulo-columnae-pinetum sylvestris*) a la part culminant de la muntanya del Mont i muntanyes veïnes (Tossa d'Espinau, Malveí i puig Escaleró). El seu aspecte és molt particular: els troncs alts i rectilinis dels pins es drecen sobre una catifa densa de gramínies (sobretot *Festuca gautieri* i *Sesleria albicans*), en la qual destaquen algunes herbes de flors vistoses, com *Hepatica nobilis*, *Stachys officinalis*, *Euphorbia amygdaloides*, *Fragaria vesca*, *Primula veris* i, fins i tot, *Paeonia officinalis*. L'estrat arbustiu hi és pràcticament inexistent, però cal destacar-hi la presència escadussera d'algun avet (*Abies alba*).

En Marcel·lí del Soler, en *Marcel·lino*, recorda d'haver-les-hi vist tota la vida, aquestes pinedes de fesomia tan particular a l'obaga del Mont, i explica que uns 50 anys enrere van venir una colla de portuguesos a tallar els roures que hi havia barrejats entre els pins. De totes maneres, ell afirma que, ja llavors, a la pineda, hi havia més pins que roures, cosa que s'observa també en l'actualitat (ja que els roures no s'hi han refet gaire bé després d'aquesta antiga explotació) i que concorda amb el fet que es tracta d'una pineda natural.

Els boscos naturals de pi roig són relativament rars, i es localitzen principalment a l'extrem occidental dels Pirineus Orientals, des de la serra del Cadí-Moixeró fins a la Cerdanya, l'Alt Urgell, Andorra i alguns punts del Ripollès. D'aquesta manera, els enclavaments d'aquest bosc a l'Alta Garrotxa, situats en petites superfícies als obacs dels massissos del Mont, Espinau, el Malveí, el Bassegoda, el puig Escaleró i bac Grillera, són els més orientals que té la comunitat a la serralada pirinenca. I d'aquí ve la seva importància i la necessitat de conservar-los.

LA FAGEDA (*FAGION SYLVATICAE*)

A l'obaga del Mont, la fageda amb hel·lèbor verd (*Helleboro-fagetum*) s'estableix just al dessota de la pineda primària de pi roig, i fa una taca poc extensa que davalla fins al torrent del Soler. És un bosc que, a l'estrat arbori, resulta emmascarat per la presència abundant del pi roig, que iguala la del faig, i que presenta un estrat arbustiu molt poc desenvolupat. Hi destaca la presència d'*Acer opalus* i *Frangula alnus*, i l'abundància d'*Helleborus viridis* i *Hepatica nobilis*, així com la presència de *Festuca gautieri*, *Carex digitata*, *Viola sylvestris* i la falguera *Dryopteris filix-mas*.